Glazbeni profil Stanislava Prepreka (1900. – 1982.) o 125. obljetnici rođenja – pregled stvaralaštva

*Miroslav Stantić**

Sažetak

U radu se predstavlja skladateljski profil skladatelja Stanislava Prepreka o 125. obljetnici rođenja kao jednog od najznačajnijih glazbenih stvaralaca vojvođanskih Hrvata u 20. stoljeću. Uz biografske podatke prikazani su glazbeni put skladatelja i najvažnije etape u njegovom glazbenom obrazovanju i skladateljskom radu te njegovom djelovanju na području duhovne i svjetovne glazbe. Raznorodna glazbena građa podijeljena je u više cjelina te opisana i stavljena u kontekst vremena u kojemu je nastajala. Uz nabrojano, istaknuta su najvažnija izdanja skladbi iz skladateljeva opusa. Tekst predstavlja najvažnije podatke o skladatelju i čini sintezu već do sada napisanih članaka, knjiga i publikacija uz dodatak novih podataka koje su nastale tijekom obrade materijala za ovaj rad.

Ključne riječi: Stanislav Preprek, skladatelj, crkvena glazba, svjetovna glazba

Uvod

Obljetnice velikih imena u raznim vidovima umjetnosti u nama bude osjećaje i potrebu da se o njima osvrnemo napisima na jedan drugačiji i poseban, svečaniji način. Razdoblje od 125 godina od rođenja i gotovo 45 godina od smrti daju nam da u određenom vremenskom prostoru i dovoljno dugom vremenskom odstojanju možemo na validan i realan donositi zaključke o značaju nečijega životnoga poslanja u umjetnosti, u ovome slučaju o skladatelju, orguljašu, zborovođi, piscu, prevoditelju i knjižničaru – raskošnom eruditi, Stanislavu Prepreku.

O Preprekovom glazbenom duhu, o prostranstvima uma, utjelovljene glazbe, dara za riječ koja se transformira u glazbu, smisleno unutrašnje življenje tonova pretočenih u glazbenu misao i zapisanu na papir te tegobnim životnim uvjetima i putu do nastanka oivičenu listovima partitura vrlo se malo zna. Utamničenik svojih životnih prilika Stanislav Preprek iznjedrio je iz svoje umjetničke duše mnoštvo različitih, gotovo posve originalnih i posebnih glazbenih ideja koje danas vidimo kao sasvim

* Muzička škola, Subotica

normalne i pristupačne, ali u vrijeme kada su nastajale bile su vrlo inovativne i smjele. Životne okolnosti davale su Preprekovoj glazbi slast, gorčinu, mirnoću, uznemirenost, svjetlost i tamu, ali i duboku nehinjenu predanost životnim trenucima koje je prolazio. Preprekovo životno hodočašće ocrtano je i obavijeno velom dubokoga unutarnjega proživljavanja svakoga trenutka, koje je uzvišenim bićem glazbe i riječi pretakao u svoje skladbe, stihove pa i slike. Njegov predani rad kako na duhovnoj tako i svjetovnoj glazbi značajan je ne samo za sredinu u kojoj je živio nego mnogo šire. Ugradio je sebe, možda i nesvjesno, u kulturu cijeloga hrvatskoga naroda, ostavivši iza sebe djela velike umjetničke vrijednosti koja i ovim napisom žele biti predstavljena i sačuvana.

Životni put

Slika 1. Stanislav Preprek kroz životne faze.

Obitelj Stanislava Prepreka potječe iz Moravske iz mjesta Prepreki gdje su svi stanovnici nosili to prezime. Naselili su se u Petrovaradin početkom 18. stoljeća (Rajković 2006.). Uz svoje osnovno zanimanje većina članova ove obitelji bavila se i glazbom. Preprekov otac Matej bio je crkveni orguljaš u crkvi svetog Jurja u Petrovaradinu, a vodio je i muški pjevački zbor. Budući da je bio učitelj, često je mijenjao sredinu gdje je radio. Supruga mu je bila Karolina Exler podrijetlom iz Čerevića. Sina Stanislava dobili su za vrijeme Matejeve učiteljske službe u Šidu. Stanislav Preprek se rodio 16. travnja 1900. godine. Svoje osnovnoškolsko obrazovanje započeo je u Grabovcima, a Nižu realnu gimnaziju u Srijemskoj Mitrovici je završio 1914. godine, da bi u Petrinji završio učiteljsku školu 1918. godine. Glazba je bila sastavni dio Preprekova života od najranije dobi. Kako je već spomenuto većina članova obitelji bavila se glazbom. Preprek je već kao dječak uz oca orguljaša slušao crkvenu glazbu, kao i svjetovnu koja je ispunjala njegove slobodne trenutke, slušajući i svjetovni zbor koji je vodio njegov otac. Njegov skladateljski prvijenac nastaje za vrijeme školovanja u Srijemskoj Mitrovici, 1914. godine. To je solo popijevka „Laku noć“ za glas i klavir, koja je bila početak velike bujice Preprekova budućega skladateljskog opusa.

Svoje glazbeno znanje prvi puta sustavno usavršuje za vrijeme Učiteljske škole u Petrinji, gdje je privatno učio harmoniju dvije godine kod glasovitoga profesora i hrvatskoga skladatelja Vladimira Stahuljaka. Po završetku školovanja radio je kao učitelj u Novoj Kapeli, Maradiku te Petrovaradinu. Uz svoje osnovno učiteljsko zanimanje, glazba mu je bila dio svakodnevice, možda i primarna okupacija, uz ostale oblike umjetnosti kojima se bavio: pisanje poezije, prevođenje pjesama, slikanje. Uz učiteljski poziv, za vrijeme gotovo cijeloga života dok ga je služio vid, bio je zborovođa, orguljaš, dirigent, melograf u mjestima u kojima je djelovao. Vodio je zborove, pjevačka društva, podučavao harmonij, orgulje i glasovir.

Kao vrsni poznavatelj crkvene glazbe pisao je članke o liturgijskoj glazbi u domaćim i inozemnim glazbenim časopisima: *Život s Crkvom*, *Sveta Cecilija*, *Ćirilometodski vjesnik*, *Musica Sacra* i dr., te je bio jedan od suorganizatora i predavač na I. hvarskom liturgijskom kongresu 1936. godine. Umirovljen je s 48 godina zbog slabovidosti, ali se i dalje bavio stvaranjem glazbe, poezije, napisa o glazbi. Surađivao je s mnogim skladateljima i glazbenicima poput Janka Barlea, Franje Dugana, Albe Vidakovića, Josipa Andreisa, Jurja Stahuljaka, Mate Lešćana, Predraga Miloševića, Nikše Njirića i dr. Bio je član Udruženja kompozitora Vojvodine, a kao skladatelj uvršten je u publikacije i enciklopedije kao što su *Muzički brevijar Vojvodine*, *Leksikon jugoslavenske muzike*, *Udruženje kompozitora Vojvodine – 50 godina postojanja* te u međunarodni leksikon *Who' s who in music u Cambrigdu*. Život mu je često zadavao bolne udarce: smrt sina jedinca, gubitak vida, odbačenost i izoliranost, koje je strpljivo i vjernički podnosio. Preminuo je 10. veljače 1982. godine u Petrovaradinu ostavivši iza sebe naraštaje učenika, veliki broj skladbi, stihova i napisa.

Skladateljski rad

Glazbeni opus Stanislava Prepreka može se podijeliti u dvije velike cjeline: duhovnu glazbu – liturgijsku i prigodnu te svjetovnu u raznim oblicima i formama. Ako bi trebalo izvagati koja je od ovih dviju brojnija ili značajnija, uočavamo da su obje pisane jednakom inventivnošću i snagom te su obje podjednako važne, značajne i po brojnosti. Skladbe i jedne i druge cjeline Preprek je pisao tijekom cijeloga života jer su obje bile prisutne u njegovom životu od djetinjstva do starosti. Često je pisao po narudžbi jer je smatrao: „Umjetnik, ako je doista umjetnik, uvijek može dobro stvarati, bez obzira odakle dolazili poticaji za njegovo stvaranje." (Rajković 2006: 50). Skladbe su mu nastajale za konkretne zborove, soliste, ansamble, dječje zborove, razne instrumentalne umjetnike. Ovdje bi trebalo istaknuti neke od osoba koje su Prepreka potaknule za skladanje: Mihaela Grginčević, profesorica biologije i glazbenog odgoja iz Petrovaradina, urednik časopisa *Cvrčak* Tihomir Tepavica, a jedan od najvećih impulsa za pisanje crkvene glazbe dala je Prepreku orguljašica i zborovoditeljica Anica Nevolić za čije je zborove stvorio većinu svoje crkvene – liturgijske glazbe. Uz sve ovo Preprek je i sam pisao, tražeći nadahnuće u svojoj, počesto, tmurnoj svakodnevici, a neke od tih skladbi nikada nisu izvedene. Najveći mu je

prijatelj i oslonac u stvaranju u posljednjoj fazi sljepoće bio je prof. Đuro Rajković koji mu je, ako se to može tako reći, bio produžena ruka i oči u zapisivanju i čuvanju skladbi. Iz naših dugih razgovora o Prepreku, prof. Đuro je posvjedočio: „Nazove me gospodin Preprek i veli: Đuro, brzo dolazi, glava mi je puna tonova, žuri, dok sve ne pobjegne." I tako je gotovo tri desetljeća Rajković bio onaj koji je sve ovo blago koje danas posjedujemo, zapisivao, prepisivao, umnažao.

Duhovna glazba – liturgijska

Liturgijska glazba Stanislava Prepreka sadrži: mise, motete, poklike, molitve vjernih te himne i popijevke koje su štampane u više izdanja i različitih pjesmarica. One su podijeljene u dvije skupine prema vremenu svoga nastanka: starije (1916. – 1954.) i novije (1967. – 1981.), (Rajković 2006.).

Misni ordinarijumi

U ovoj skupini liturgijske glazbe najvažnije mjesto pripada Misnom ordinariju, odnosno misi kao glazbenoj i liturgijskoj formi s uglazbljenim stavcima: „Gospodine smiluj se", „Slava Bogu na visini", „Vjerujem" (u postkoncilskim uglazbljenjima većine skladatelja često izostavljen stavak), „Svet i blagoslovljen" i „Jaganjče Božji". Spomenuto izostavljanje stavka „Vjerujem" kod Prepreka kao vrsnog liturgičara i skladatelja liturgijske glazbe vrlo je rijetko, a često su dugi tekstovi „Vjerovanja" svedeni na duge recitative uz orgulje, koje izmjenjuju harmonijsku podlogu, što podsjeća na pravoslavne *jektenije*. Preprekova uglazbljenja misnih stavaka često su monotematska ili s više različitih tema koje su utkane jedna prema drugoj, prikladne za lako učenje, pa do vrlo kompleksnih glazbenih faktura. Napisao je 31 Misu za pokojne. Mise možemo podijeliti u više skupina prema broju glasova za koje su napisane:

Jednoglasne: napisao je trinaest jednoglasnih misa različite težine.

Misa prva u čast svetome Roku nastala je između 1939. i 1943. godine na latinskom jeziku. Kasnije je ova misa prepjevana na hrvatski tekst u postkoncilskoj obnovi. Ostale slijede ovim redoslijedom: Misa br. 6 u čast sv. Kazimiru (1969.), Misa br. 7 u čast sv. Mateju apostolu i evanđelistu (1969.), Misa br. 8 u čast Karlu Boromejskom (1969.), Misa br. 12 u čast sv. Nikoli Taveliću (1970.), Misa br. 13 u čast sv. Stanislavu (1973.), Misa br. 14 u čast sv. Alojziju (1973.), Misa br. 18 u čast sv. Dimitriju (1977.), Misa br. 19 u čast sv. Lovri (1977.), Misa br. 22 „Dođi kraljevstvo Tvoje" (1977.), Misa br. 23 u čast sv. Ivanu evanđelistu (1979.), Misa br. 25 „Majko milosrđa" (1979.) postoji verzija i za mješoviti zbor, Misa br. 26 „Presvetoj Euharistiji" (1979. – 1980.), Misa br. 27 „Zvijezdo jutarnja (1980.), Misa br. 28 „Ružo otajstvena" (1980. – 1981.), Misa br. 29 „Vrata nebeska" (1980. – 1981.).

Dvoglasne: tri jednoglasne mise, uz pratnju orgulja, uz koje uz misne stavke imamo i uvodnu misnu predigru i zaigru.

Misa br. 2 u čast Uzvišenja Svetoga Križa (1967.), Misa br. 4 u čast sv. Jurju (1968.), Misa br. 5 u čast slavenske braće Ćirila i Metoda (1969.).

Troglasne: Ove mise pisane su za sopran, alt i bariton uz orgulje ili a cappella. Ako je drugačije naznačeno sastav troglasa je zapisan, a ima ih četiri:

Misa br. 9 u čast sv. Cecilji (1969.), Misa br. 10 u čast sv. Franji Asiškom (1969.), Misa br. 11 u čast sv. Antunu za muški zbor (1969.), Misa br. 16 u čast Imenu Marijinu za ženski zbor uz pratnju orgulja (1977.).

Četveroglasne: Napisane su za puni zborski sastav: sopran, alt, tenor i bas, uz pratnju orgulja ili a cappella. Nastale su ovim redoslijedom: Misa br. 3 u čast Majci Božjoj Tekijskoj (1968.), Misa br. 15 u čast Kristu Kralju (1976. – 1977.), Misa br. 17 u čast sv. Josipu (1977.), Misa br. 20 u čast sv. Obitelji (1977.), Misa br. 21 u čast sv. Ivanu Krstitelju (1978.), Misa br. 24 „Daruj nam mir" (1979.), Misa br. 25 „Majko Milosrđa" (1979.), Misa br. 28 „Ružo otajstvena" (1980. – 1981.) – postoji i jednoglasna verzija upisana gore, Misa br. 30 u As duru (1980. – 1981.) koja ne sadrži stavke „Slava" i „Vjerujem".

„Misa za pokojne" (1980. – 1981.) napisana je za dvoglasni zbor uz alternaciju za mješoviti zbor uz pratnju orgulja ili a cappella. Obrazac mise za pokojne postoji

MISA II

U ČAST BLAGDANA
UZVIŠENJA SV. KRIŽA

DVOGLASNO S ORGULJAMA

Stanislav Preprek

Slika 2. Misa II.

u četiri varijante, tri u novom obrascu te jedan u starom, a ovdje je Preprek uglazbio čak i molitvu vjernika što je danas potpuno izašlo iz uporabe.

Brojnost napisanih misa govori o Preprekovoj dubokoj inventivnosti u pronalaženju rješenja da se ponekad od jednoglasja i dvoglasja može dobiti bogat i zasićen zvuk zbora uz pratnju orgulja, do majstorskih izgrađenih troglasja i mješovitoga zbora koji plijene ljepotom i melodioznošću. Ovi stavci su građeni uglavnom homofono uz tek po koji polifono vođeni dio u vidu imitacije. Kada ove mise usporedimo s misama nastalim kod ostalih skladatelja poslije koncilskoga duha, moramo primijetiti da Preprekove mise nimalo ne zaostaju za misama o. Kamila Kolba, Petra Crnkovačkog, Albe Vidakoviča, Branka Birta, Lujze Kozinović i dr., vodećih crkvenih skladatelja, njegovih suvremenika. Sva ova misna uglazbljenja (osim mise prve, koja je nastala puno prije), Preprek je napisao za Anicu Nevolić i njene zborove u Petrovaradinu i Novome Sadu te su ona praizvedena u godini nastanka za određenu prigodu jer su posvećena kako određenim patronima crkava u Petrovaradinu i Imena Marijina u Novome Sadu, tako određenim svecima i evanđelistima, prigodnim zazivima litanija Blažene Djevice Marije, molitvi Očenaša i drugim molitvama ili zazivima.

Propriumi i moteti – liturgijske skladbe skladane na latinski, hrvatski i staroslavenski tekst

Skladbe ove skupine nastale su do 1954. godine, a u nju spadaju skladbe za *proprium* mise prema starom obrascu: *introitusi*, *offertoriji*, *communion* prema tekstovima Rimskoga misala. Neke od najznačajnijih su sljedeće napisane za mješoviti zbor na latinski tekst: „Introitus in Festo Omnium Sanctorum" (1919., ulazna za svetkovinu Svih Svetih), „In Dominica Resurrectionis" (1921., 1923., Svetkovina Uskrsa), „In Navitate Domini" (1922., Svetkovina rođenja Gospodnjeg), „In Ascensione Domini" (1922., Svetkovina Uzašašća Gospodinova) i dr.
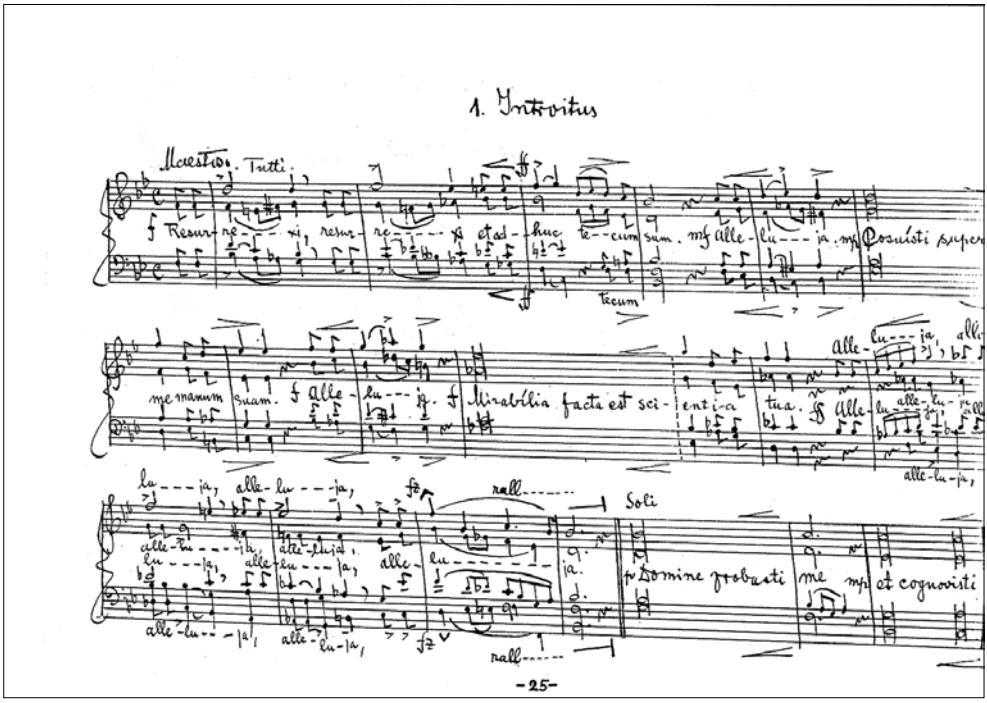
Skladbe na staroslavenski tekst također su značajne i obuhvaćaju različite dijelove liturgijske godine, a spadaju u ovu skupinu za koje su napisani svi promjenjivi dijelovi mise, a najznačajniji je za Praznik svetiju Kirila i Metoda (1923.), za blagdan svetih Ćirila i Metoda) jer je sačuvan u potpunosti.

U ovu skupinu ulaze i najznačajniji su moteti: „O dođi Stvorče" (1921.), „Klanjam ti se smjerno I" (1936.), „Zdravo zvijezdo mora I" (1936.), „Tu es Petrus" (1920., Ti si Petar), „Christus factus est" (1922., Krist je postao poslušan), „Inviolata" (1935., Neporočna si), „O magnum misterium" (1937., O velika tajno), „Surrexit Dominus" (1942., Uskrsnu Gospodin) i dr.

U ovom periodu Preprekova stvaralaštva nastaju i skladbe za duhovne koncerte. Kantata „Uskrsnuće" (1934.) na tekst uskrsne posljednice „Svetoj žrtvi uskrsnici" jedan je od jedinstvenih primjera ovakvih skladbi u hrvatskoj literaturi. Skladbe s neliturgijskim tekstovima, skladbe na tekstove iz istočne liturgije te više skladbi na latinski i hrvatski tekst, skice nedovršenih skladbi poput misnih ordinarija, Mise *pro defunctis*, zasebnih misnih stavaka i dr.

Sumirajući izabrane skladbe ovoga perioda Preprekova skladanja uviđamo svojevrsnu širinu i vrhunsko poznavanje kako liturgijskih latinskih i staroslavenskih

tekstova tako i osjećaj za melodijsku i ritamsku strukturu te originalnu karakterizaciju teksta. Ugledajući se u cecilijanske uzore crkvene glazbe svoga vremena poput Caspara Etta, Josepha Grisbachera, Josepha Rheinbergera i dr., Preprek sklada djela trajne vrijednosti koja i danas imaju svoje ravnopravno mjesto uz spomenute cecilijanske skladatelje.

Slika 3. Introitus.

Novije liturgijske skladbe (1967. – 1981.)

Ovaj period Preprekova stvaranja najplodniji je dio njegova skladanja u cjelokupnom opusu liturgijske ali i prigodne duhovne koncertne glazbe. Uz već gore spomenute mise, kao najznačajniji dio Preprekova liturgijskoga opusa ovdje nalazimo i više drugih liturgijskih oblika. Suradnja orguljašice i zborovoditeljice Anice Nevolić i Stanislava Prepreka od 1967. godine do smrti skladatelja 1982. rezultirala je najvećim brojem duhovnih skladbi u njegovu opusu. Ove skladbe nastale su tek po okončanju Drugoga vatikanskoga sabora i bile su novi polet u hrvatskoj liturgijskoj glazbi uopće. Iako su ove skladbe bile sporadično izdavane u časopisu za crkvenu glazbu *Sveta Cecilija*, one nisu toliko zaživjele i pjevane izvan Petrovaradina i Novoga Sada te nekih župa Đakovačko-srijemske biskupije. Tek nekolicina Preprekovih skladbi ulazi u hrvatsku liturgijsku pjesmaricu *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* tiskanu 1983. godine, čime njegove skladbe počinju biti sastavni dio liturgijskih popijevki hrvatskih zborova. No, prije tiskanja ove pjesmarice redovnik palotinac u Petrovra-

dinu o. Jerko Matoš u ediciji *Sabrana glazba Stanislava Prepreka* kao prvi svezak izdao je zbirku *Četiri mise – jednoglasno s orguljama* u vlastitoj nakladi, 1980. godine. Pet godina kasnije u istoj ediciji, svezak broj 2 donosi zbirku *Četrnaest jednoglasnih misa*, 1985. godine. Iz ove zbirke najpoznatije su sljedeće: Misa br. 1 u čast sv. Roku, Misa br. 12 u čast sv. Nikoli Taveliću, Misa br. 13 u čast sv. Dimitriju te Misa br. 27 „Dođi kraljevstvo Tvoje". U pogovoru ovome izdanju Matoš primjećuje: „Iako je Preprek pisao svoje mise za jednoglasno i lakše višeglasno pjevanje, on je naglašavao da svečane mise za velike zborove, sola i orkestar također treba izvoditi kako bi vjernici osjetili koliko je u njima združeno nadahnuća odozgo i čovjekove ljubavi da se istakne veličina i slava Boga." (Matoš 1985). Ovakvi su se napisi o Preprekovim misama i skladbama našli i u časopisu za duhovnu glazbu *Sveta Cecilija*, koje je uvijek potpisivao Đuro Rajković. Osim izdanja misa, o. Jerko Matoš pobrinuo se da u ediciji *Liturgijska pomagala* Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba, 1984. godine izda zbirku *Crkveni himni*. Ova zbirka sadrži 111 himana kroz cijelu liturgijsku godinu. Preprek je još 1975. godine napisao pogovor o svojim himnima: „Skladajući svoje mise, odlučio sam da svakoj dodam odgovarajući himan. No, znajući da oskudijevamo pjesmama koje svojim sadržajem odgovaraju liturgiji, odlučio sam skladati i ostale himne za cijelu liturgijsku godinu. Zato je preporučljivo da se što više služimo riječima liturgije, među kojima himni zauzimaju osobito mjesto." (Matoš 1985).

Osim misa u ovom periodu nastaju himni, usklici, molitve vjernika, promjenjivi dijelovi mise na hrvatskom jeziku, moteti, popijevke s neliturgijskim tekstom, prigodne skladbe za duhovne koncerte te harmonizacije gregorijanskih napjeva, ali i harmonizacije, preritmizacije i vlastitoga petrovaradinskoga glazbeno-liturgijskog blaga posebno skladbi Ilije Okrugića Srijemca. Gledajući povijesni kontekst očuvanja spomenutih popijevki, bez ovoga Preprekova i Rajkovićeva pothvata ove bi se popijevke gotovo potpuno zatomile. Svoj doprinos očuvanju ovih popijevki dao je već gore navedeni o. Jerko Matoš, koji je i ovu zbirku tiskao u Petrovaradinu 1981. godine pod nazivom *Crkvene pjesme*, a zbirku skladbi Ilije Okrugića Srijemca objavila je i Zajednica Hrvata Zemuna i Knjižnice i čitaonice „Ilija Okrugić" u Zemunu u suradnji s crkvom sv. Jurja mučenika u Petrovaradinu, 2009. godine.

Svjetovna glazba

Svjetovna glazba Stanislava Prepreka jednako je snažna, duboka i inventivna. Vrlo je raznorodna u svojim oblicima, čime skladatelj pokazuje i svoj snažni, posebni duh u pristupu svjetovnim formama. U ovu skupinu spadaju uradci od minijatura za solo instrumente, solo pjesme, gudačkih kvarteta, orguljskih skladbi do velikih orkestralnih ostvarenja.

Skladbe za komorno muziciranje i solističke instrumentalne skladbe te orkestralne skladbe

U ovoj skupini nalaze se gudački kvarteti: „I. gudački kvartet" (1921. – 1923.), „II. gudački kvartet" (1922. – 1923.), „IV. Gudački kvartet na slovačku temu"

(1923.), „V. gudački kvartet“ (1923.) te jedan „Capriccio za gudački kvartet“ (1921.) i „Mala serenada za četiri violine“, „Elegična poema za violončelo i klavir“ (1918.), „Romantičarska poema za violončelo i klavir“ (1919.), „Pastoralna poema za flautu i klavir“ (1919.), „Sonata za flautu i klavir“ (1936. – 1960.). Sve skladbe ove skupine skladane su s puno afiniteta za istančano komorno muziciranje iz kojih možemo iščitati skladateljevo vrlo duboko poznavanje kako literature za gudačke kvartete tako i solističke instrumente koje u svojim skladbama tretira znalački te za njih postavlja visoke tehničke, glazbene i misaone zahtjeve. U ovu skupinu pridodajemo i I. simfoniju sa zaključnim zborom „Jesen“ na stihove Ivice Jagodića (1923.) koja se u svom glazbenom izričaju oslanja na Wagnerovu i Malerovu simfonijsku koncepciju i glazbenu misao.

Od komorne glazbe tiskana je *Dvije poeme za violončelo i klavir* (2002., Novi Sad).

Skladbe za glasovir

Brojnost ovih skladbi odaje skladateljevu duboku privrženost ovom instrumentu, kojega tretira kao instrument širokoga kolorita boja i tehničkih mogućnosti. Iznad svega Preprek u ovim skladbama izražava osjećaje u romantičarskom ali i impresionističkom duhu. Poeme, ciklusi i razni klavirski oblici za njega su mogućnost izražavanja dubokih stvaralačkih ideja kroz zvuk klavira dajući im zanimljive naslove poput: „Sanje“, „Noćna bura“, „O Eolovoj harfi“, „Kozačka uspavanka“, „Daleki vidici“ i sl. Ugledajući se na već poznate albume ili zbirke ranih romantičara, Preprek svoje cikluse koncipira na sličan ili identičan način. Uvijek se pri skladanju vodi idejom programskoga pisanja skladbi uobličenih u cjeline.

Ovdje ćemo spomenuti glavne skladbe i cikluse za glasovir po godinama nastanka:
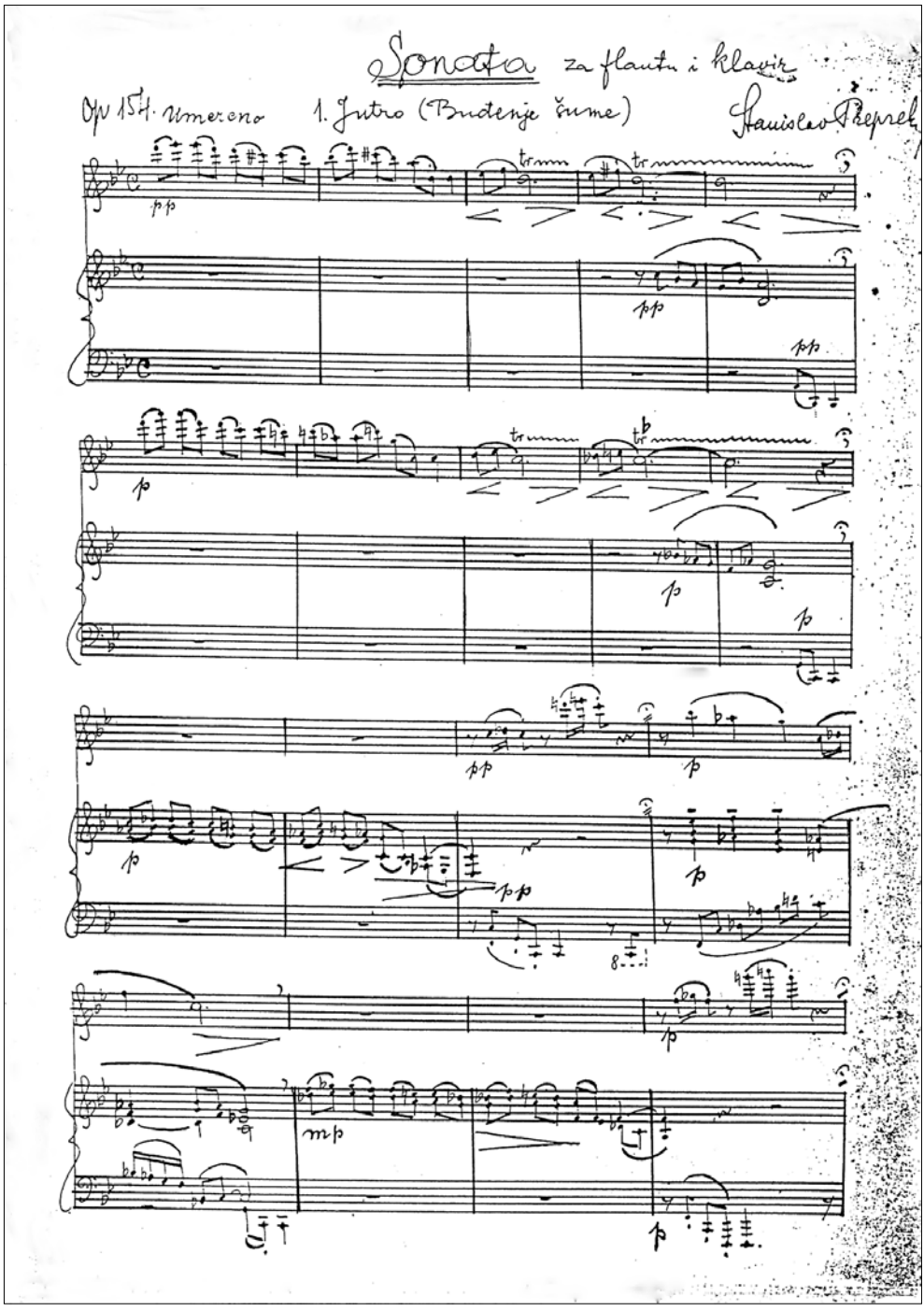
Preludiji: 1917., 1918., 1921.

Nocturni: 1916.
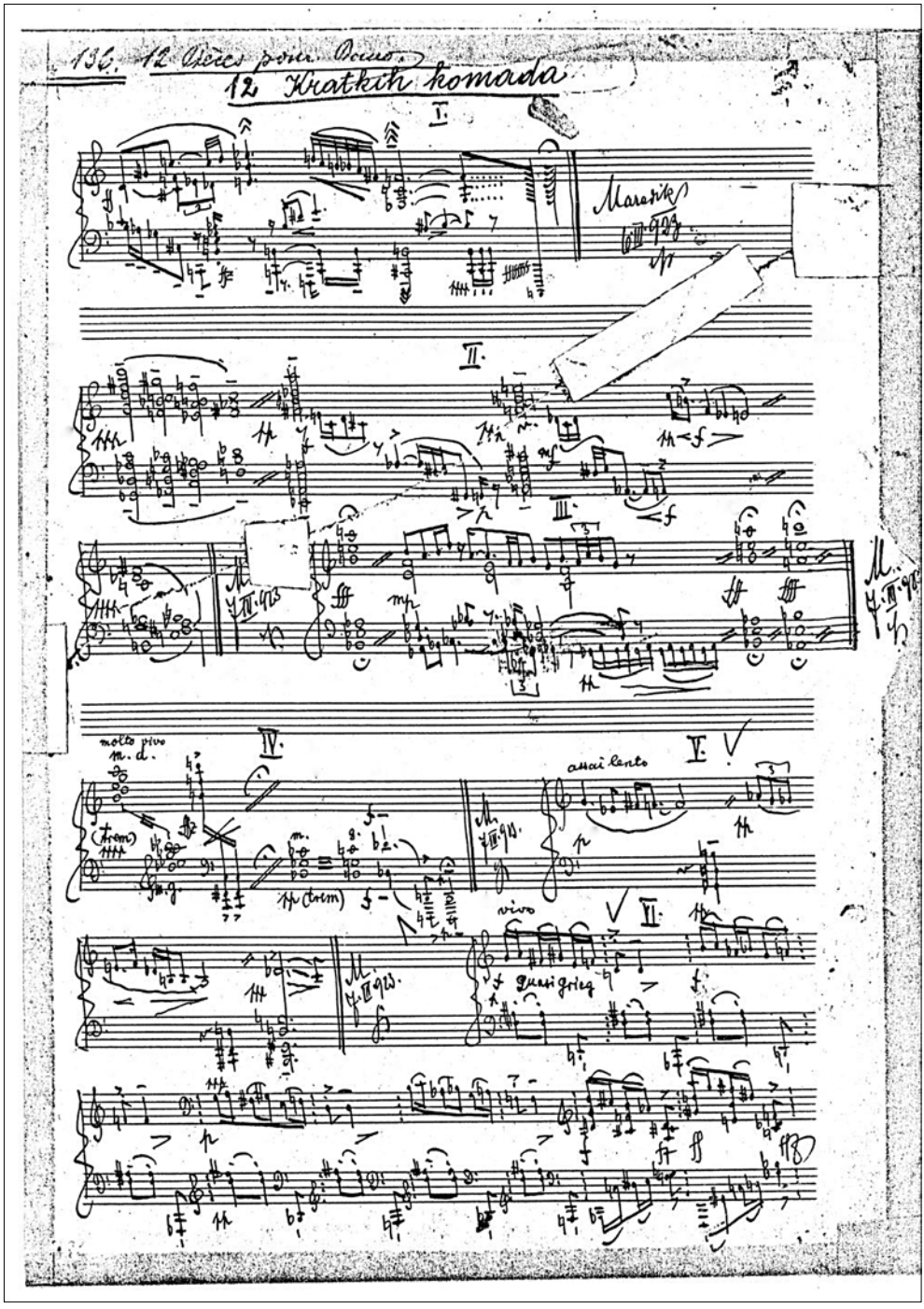
Elegije: 1918.

Poeme: „Poema o ljubavi“ (1918.), „Tri moderne poeme“ (1918.), „Dvije poeme I“ (1919.), „Dvije poeme II“ (1919.), „Tri poeme I“ (1919.), „Tri poeme II“ (1919.), „Tri poeme III“ (1919.), „Tri poeme IV“ (1919.), „Tri poeme V“ (1919.), „Četiri poeme I“ (1919.), „Četiri poeme II“ (1919.), „Egzotične poeme“ (1920.).
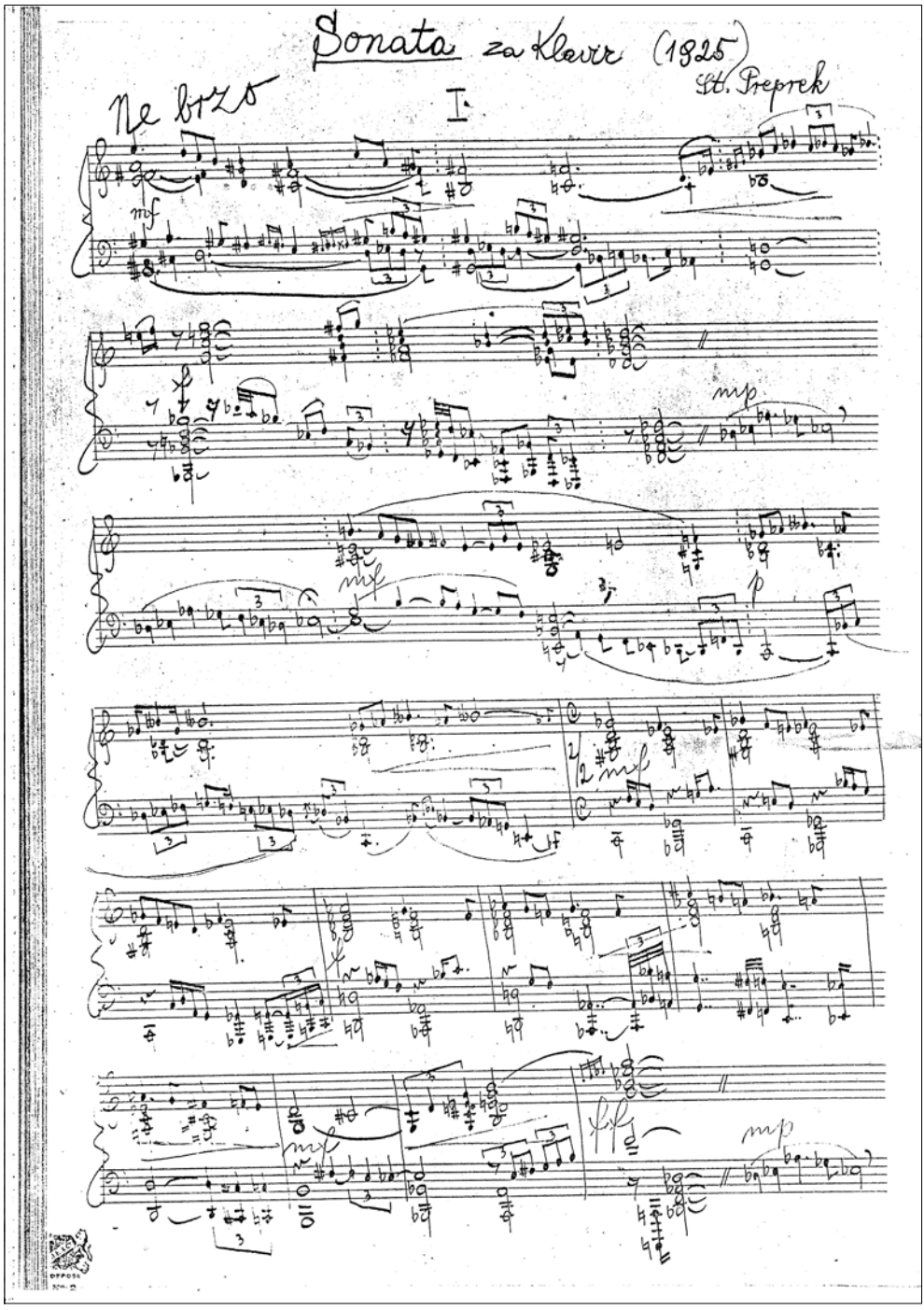
Ciklusi: „U večernjem sutonu“ (1917.), „Sa stepe I“ (1917., s rusinskim motivima), „Sa stepe II“ (1917.), „Spomen listovi“ (1918.), „Impresije iz prirode“ (1918.), „Jesenje lišće“ (1918.), „Meditacije“ (1918.), „Skice“ (1919.), „Dani koji umiru“ (1919.), „Večernje siluete“ (1919.), „Tri improvizacije“ (1920.), „Vizije“ (1920. – 1924.), „Meditacije II“ (1920.), „Ekloge“ (1921.), „Ilustracije“ (1920.), „Tragedija jeseni“ (1921.), „U ljetnoj tišini“ (1923.), „Dvanaest kratkih komada“ (1923.), „Epitafi“ (1924. – 1931.), „Vidici“ (1926.), „Ljetni mir“ (1926.), „Jesenje elegije“ (1926.), „Noći“ (1926. – 1936.), „Talasi“ (1938.), „Mala tema sa dvadeset pet varijacija“ (1942.), „Mala tema sa petnaest varijacija“ (1942.), „Epitafi za Kazimira“ (1948. – 1952.), „Improvizacije“ (1950. – 1951.).
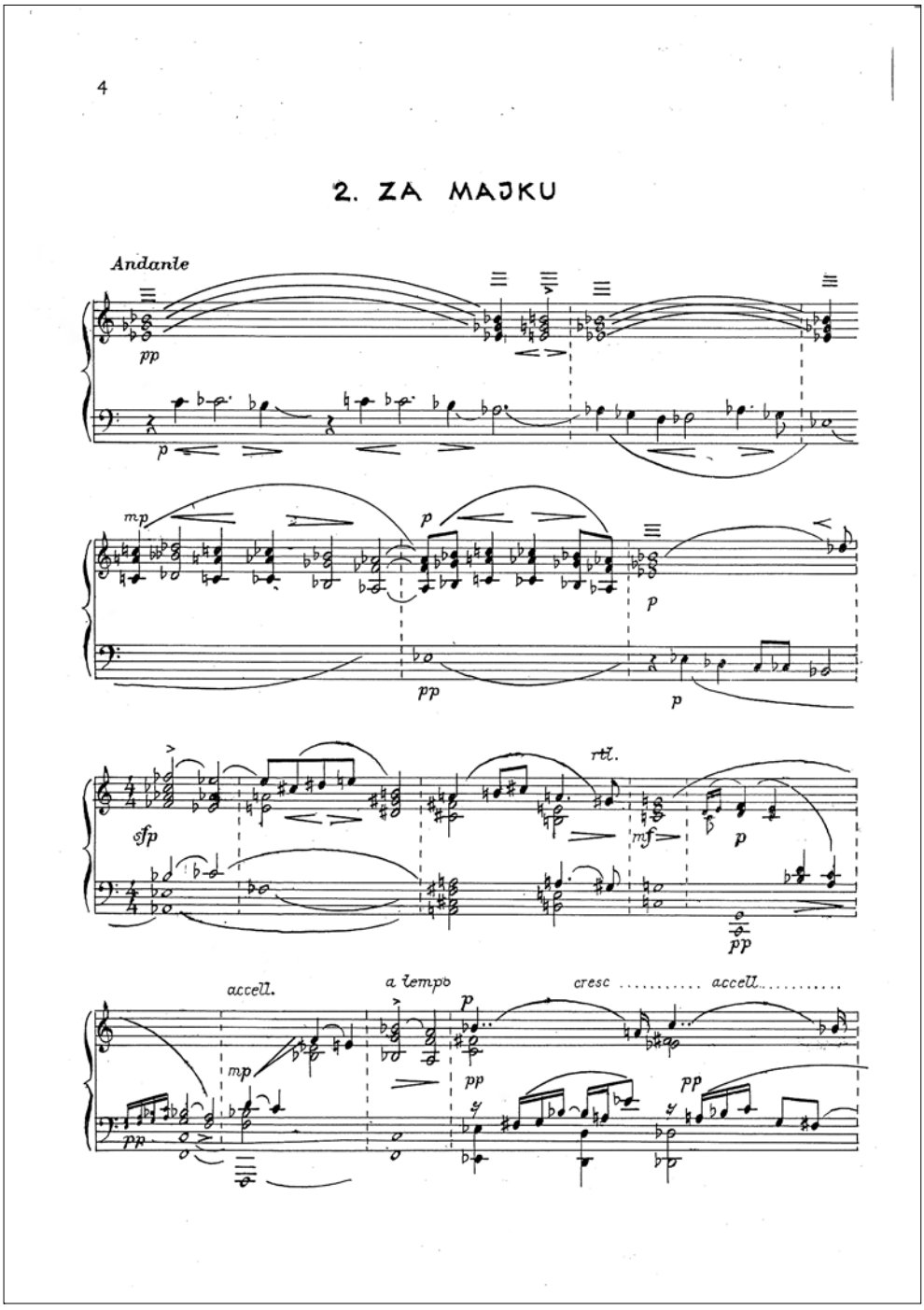

Slika 4. Sonata za flautu i klavir.

Slika 5. Kratki komadi.

Slika 6. Sonata za klavir.

Slika 7. Za majku iz epitafa za klavir.

Pojedinačne skladbe: „Fantazija“ (1918.), „Narodna popijevka“ (1918.), „Sherzo-impromtu“ (1921.), „Apsurdi“ (1921.), „Syrinx“ (1922.), „U osamljenosti“ (1928.), „Žrtva suncu“ (1933.).

Suite: „Proljetna suita I“ (1938.), „Proljetna suita I“ (1940.), „Proljetna suita II“ (1940.), „Proljetna suita III“ (1941.), „Proljetna suita IV“ (1942.), „Proljetna suita V“ (1943. – 1944.), „Mala proljetna suita“ (1943. – 1945.), „Jesenska suita I“ (1940.), „Jesenska suita III“ (1950.), „Suita po Kazimirovim slikama“ (1951.), „Mala suita“ (1968.).

Sonata: „I. Sonata“ (1925.)

Važna izdanja: *Epitafi za klavir* (1978,. Udruženje kompozitora Vojvodine), *Prolećna svita IV* (1980., Udruženje kompozitora Vojvodine), *Prolećna svita V* (1980., Udruženje kompozitora Vojvodine).

Orguljske skladbe

Orguljske skladbe čine jedan o bitnih vidova Preprekova izražavanja glazbom. Od najranijega djetinjstva zvuk orgulja bio je prisutan u njegovu glazbenom stasanju i čije je registarsko zvukovlje poznavao. Imao je prilike slušati orgulje male ili srednje veličine, ali zanimanje za orguljske registre i kolorit zvuka nastavio je proučavati kroz cijeli život. Njegove orguljske skladbe nastaju tek poslije tridesete godine života, mada je cijeli život svirao i orgulje i harmonij te je vrlo vješto improvizirao, no nažalost nikada to nije zapisivao.

Preprekove orguljske skladbe nastaju ovim redoslijedom: „Improvisata“ (1933.), „11 koralnih preludija“ (1933.) te „Suita za orgulje“ (1936. – 1939.).

„Improvisata“ predstavlja jedan od manje opsežnih orguljskih skladbi Stanislava Prepreka. Ona je svojevrsna minijaturna sonata, ali to nikako ne umanjuje njezinu glazbenu inventivnost i značaj. Skladatelj u njoj pokazuje kako u malom glazbenom opsegu i trajanju može biti jako puno iskazano: od upečatljivih tema, radom na motivima, vrlo promišljena kontrapunktska i harmonijska građa, osmišljena dinamika i logična fraza. Utjecaji romantičarskih skladatelja poput Francka ogledaju se u postupcima građenja ovog djela.

Jedanaest koralnih preludija su kratke skladbe nastale na teme određenih gregorijanskih napjeva svetkovina i blagdana liturgijske godine: „Tui sunt coeli“ (božićni), „Omnes de Saba“ (Bogojavljenje), „Resurrexi“ (Uskrs), „Viri Galilaei“ (Uzašašće), „Veni Sancte“ (Duhovi), „Cibavit eos“ i „Lauda Sion“ (Tijelovo), „Ave Maria“ (Bezgrešno začeće BDM), „Veni Sancte Spiritus“ (Duhovi), „Te Deum laudamus“ (zahvalnica), „Tantum ergo I i II“ (čašćenje Presv. Oltarskog Sakramenta).

Zbirku ovih koralnih preludija i „Improvisatu“ objavio je 1982. godine u Petrovaradinu palotinac o. Jerko Matoš u vlastitoj nakladi.

Najvažnije, najopsežnije i najvrjednije orguljsko djelo Stanislava Prepreka je „Orguljska suita“. Sačinjena je od pet stavaka: „Praeludium quasi fantasia“, „Canzona“, „Choral“, „Pastorale“ i „Toccata“. Suita je napisana u duhu postromantičarskoga ugođaja po uzoru na Regera i njemačke postromantičarske orguljske škole te ima naznake određenih signala moderne. Stavovi su kontrastni i sam Preprek u partituru

upisuje određene opaske kojim tempom i s kojim razmišljanjem treba pristupiti izvođenju ovoga zahtjevnoga orguljskoga djela. Od orguljaša ova suita traži visoku tehničku spremnost, duboko poniranje u sve slojeve fakture, koja je složena i gusta, te smisao za registriranje, čime se mogu prikazati sve boje instrumenta u različitim raspoloženjima stavaka. Skladba je u svojoj cjelovitosti jedinstvena i zauzima posebno mjesto kako u hrvatskoj orguljskoj literaturi tako i u općoj svjetskoj literaturi za ovaj instrument. Orguljska suita tiskana je u izdanju Kršćanske sadašnjosti u Zagrebu 1985. godine koju su priredili o. Jerko Matoš i Đuro Rajković. Redaktori su ovo izdanje suite posvetili kardinalu Franji Kuhariću, nadbiskupu zagrebačkom, u godini jubileja slavenske braće sv. Ćirila i Metoda.
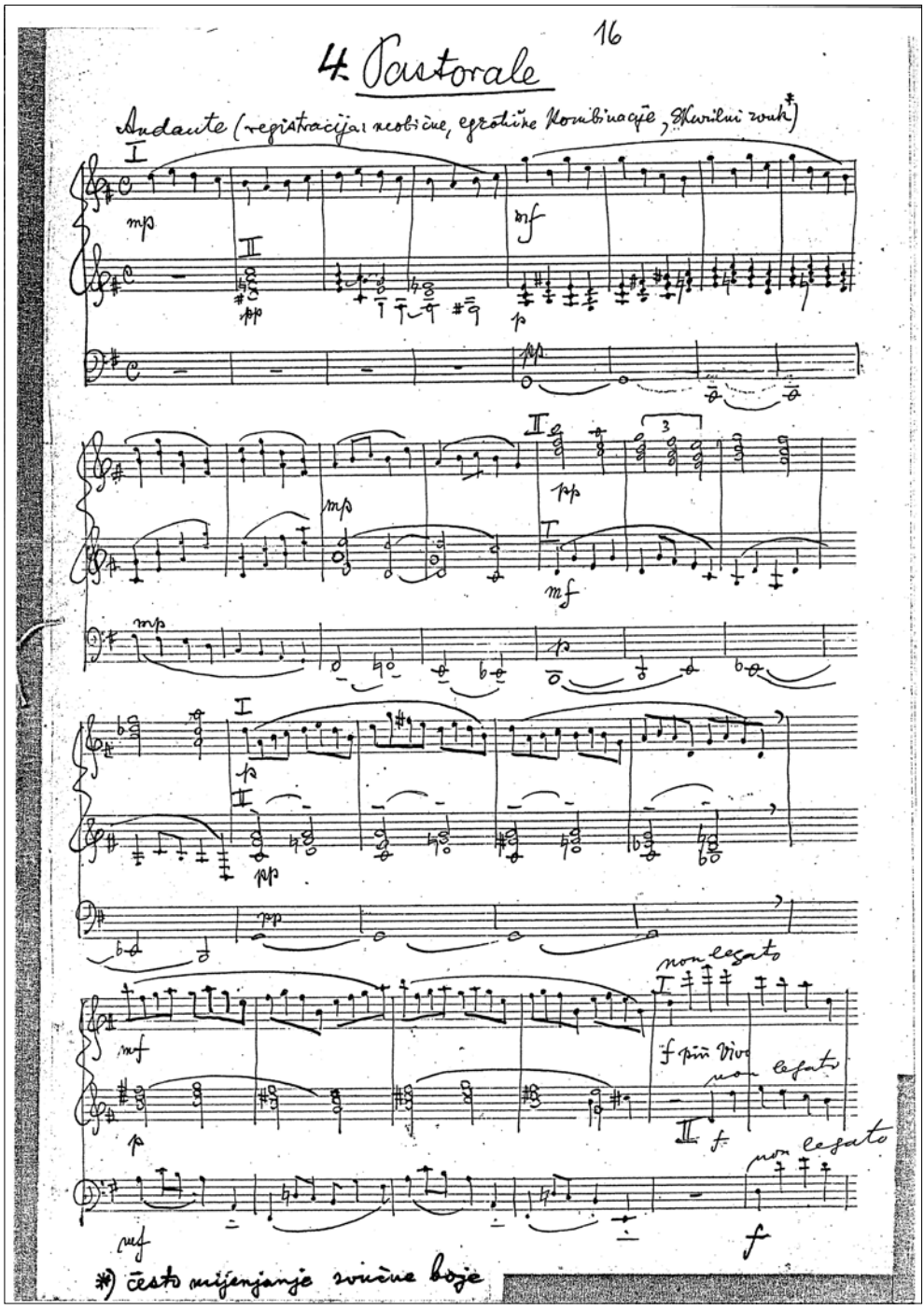
Vokalne skladbe

Preprekov vokalni opus sačinjavaju skladbe za solo glas (solo pjesme uz pratnju orkestra ili glasovira), za ženski ili muški zbor a cappella, za mješovite zborove a cappella i za dječje zborove uz glasovir ili a cappella. Vrlo je zanimljiv umjetnički glazbeni izričaj različitih skladbi. Od prve Preprekove solo popijevke „Laku noć" (1914.) romantičarskoga ugođaja do velikih solo pjesama koje odaju ogromno skladateljsko znanje i poznavanje literature romantike i njihovih skladateljskih postupaka, Preprek majstorski osmišljava svaku svoju solo pjesmu, koristeći uzore, ali se ne poistovjećuje s njima te čini originalno glazbeno ruho uglazbljenih tekstova. Uz to on svojim skladateljskim postupcima duboko zakoračuje u svijet glazbene postromantike i čak u segmente glazbene moderne. Tretman glasa i klavira je prožimajući, ali opet svaki od njih ima svoju glazbenu slojevitost koje ove pjesme čine originalnima i duboko promišljenima. Posebna zanimljivost ovih solo pjesama i ciklusa jest da su nastale na stihove arapskih, kineskih, japanskih, orijentalnih pjesnika te na stihove Goethea, Nazora, Radičevića, Jagodića i dr. Jednako tako i skladbe za različite spomenute zborske ansamble nastaju na stihove Nazora, Domjanića, Krkleca, Župančića i dr. te na Preprekove vlastite stihove. Svi ovi zborski uradci kao glazbeno tkivo majstorski su osmišljeni te uistinu predstavljaju originalnu zborsku literaturu od najjednostavnijih harmonijskih rješenja za dječje zborove do kompliciranijih rješenja za ženske i muške zborove a kao kruna ovog dijela stvaralaštva su veliki mješoviti zborovi (od četiri do devet glasova), koji su vrlo zahtjevni i zahtijevaju vrlo uigrani i veliki zborski sastav. Značaj ovog dijela Preprekova rada je u obogaćivanju literature: solo pjesama, dječjih, ženskih, muških i mješovitih zborova originalnim i sadržajnim skladbama koje se ističu od jednostavnosti do vrlo zahtjevne slojevite glazbene fakture te su jednako značajne kao i skladbe njegovih suvremenika.

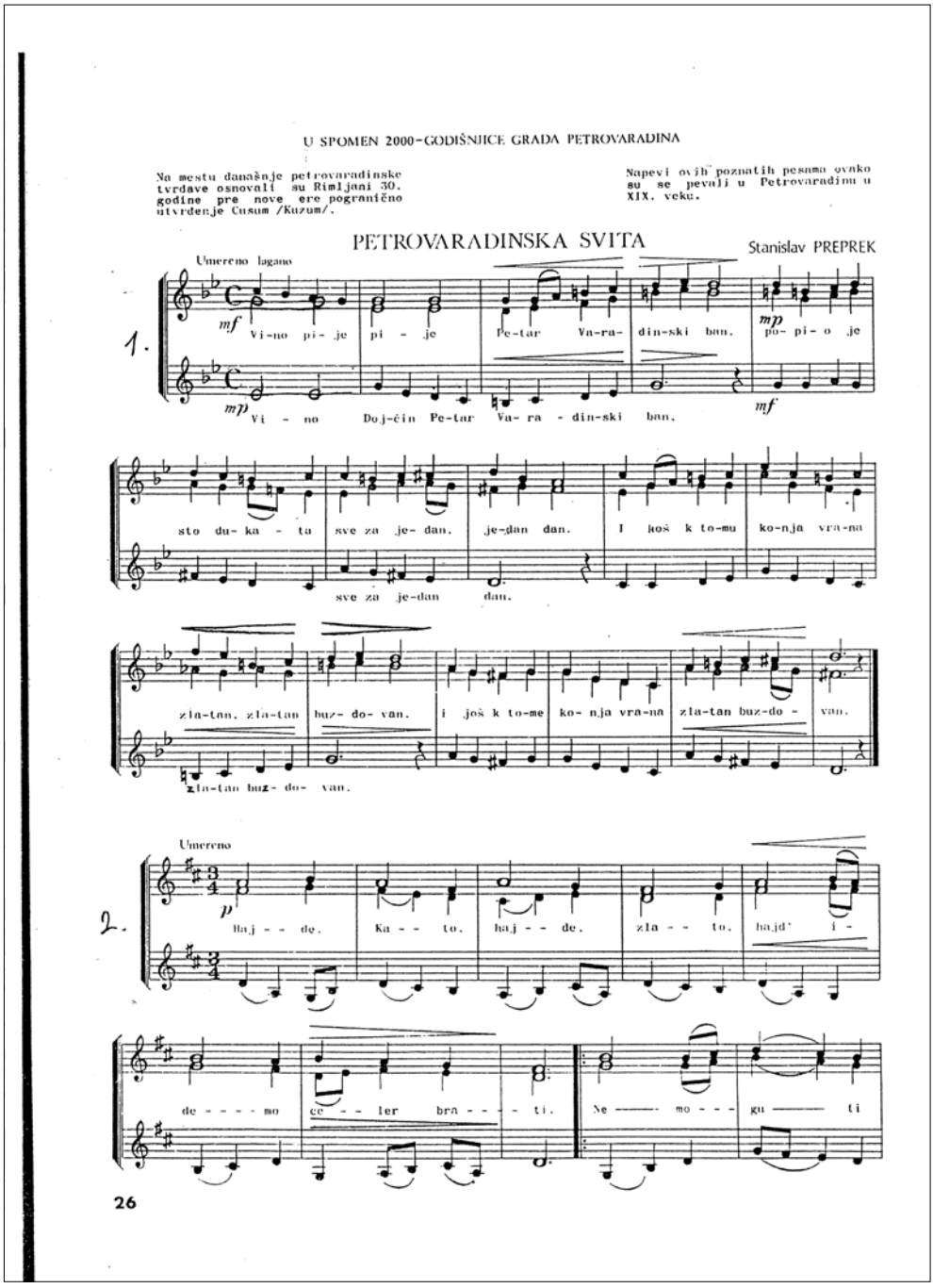
Skladbe za solo glas uz pratnju glasovira i skladbe za glas uz pratnju orkestra:

Ciklusi: „Arapske noći" (1921. – 1924.), „Proljetni snovi" (1921.), „Crv smrti" (1921. – 1934.), „U osamljenosti" (1923. – 1936.), „Proljetne vode" (1940. – 1944.), „Smrt u klasju" (1952.), „Cvijeće je umrlo" (1955.), „Samotne noći" (1955.) te „Put prosvjetljenja" (1927.) za glas i orkestar.

Pojedinačne skladbe za glas i glasovir: „Laku noć" (1914.), „O dođi" (1919.), „Proljeće, proljeće" (1921.), „Noć" (1944.), „Putnikova noćna pjesma" (1958.) i dr.

Slika 8. Skladba Pastorale iz suite za orgulje.

Slika 9. Skladba Petrovaradinska svita.

Skladbe za ženski zbor a cappella: „U sutonu“ (1926.), „Tri kralja jahahu – božićna istarska popijevka“ (1939.) te jedna skladba za muški zbor a cappella „Bože živi“ (1917.)

Skladbe za dječji zbor i glasovir a cappella: „Šest popijevaka“ (1950. – 1960.), „Tri popijevke“ (1974.).

Skladbe za mješoviti zbor: „Naša pjesma“ (1921.), „Njoj“ (1921.), „Smrt sunca“ (1921.), „Šuma spava“ (1922.), „Mrak“ (1925.), i dr.

Najvažnija izdanja vokalnih skladbi: „Cveće je umrlo“ i „Samotne noći“ – deset pjesama na riječi japanskih pjesnika (1979., vlastita naklada), „Petrovaradinska svita za troglasni dječji zbor“ (1981., Udruženje kompozitora Vojvodine) i dr.

Razne skladbe – skice, započete i nedovršene skladbe

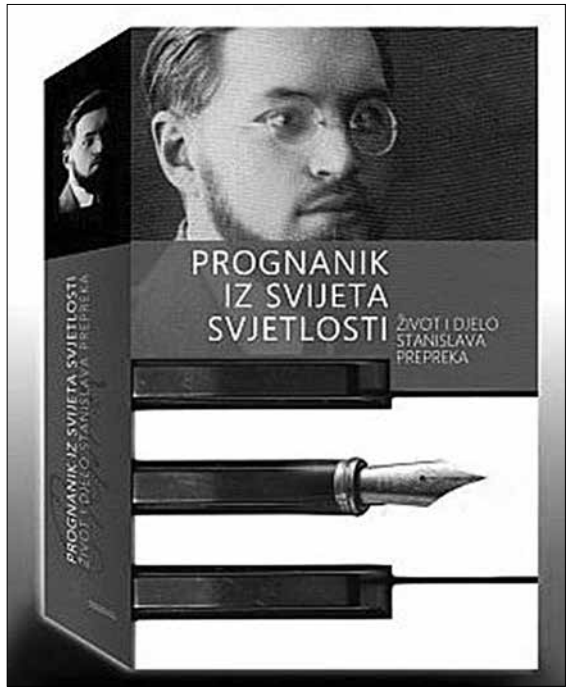
Veliki broj skladbi iz opusa Stanislava Prepreka ostao je u skicama i rukopisima. Pregršt ideja, zamisli i rješenja ostat će zauvijek nedorečeni. Okolnosti Preprekova života uvelike su doprinijele ovom stanju njegove ostavštine. Pregledom u brojnost započetih skladbi, govori o Preprekovoj trenutnoj inspiraciji koja je počesto zakočena teškim trenucima, ukazuju na to da je ova glazba ostala zauvijek zaključana u njegovim mislima. Među ovim rukopisima nalazimo pedeset i tri započete skladbe i skice te osam nedovršenih skladbi. Uvidom u rukopise možemo uočiti zanimljive podatke. Preprek je u svojim glazbenim vizijama i nadahnućima imao ideje i za pisanje opere „Gospa od snijega“, komorne simfonije, II. i III. simfonije, gudačkih kvarteta, kvinteta za puhače, glazbene monodrame „Prokleti“, II. sonate za klavir, Scenski oratorij „Uzdizanje ruku“, skladbi za violinu, klavir, koncerte za violinu, klavir, uz veliki simfonijski orkestar, Pasacaglia za gudački orkestar i dr.

Uz sve nabrojano Preprek se bavio harmonizacijama, ritmizacijama i obradama kako crkvenih tako i svjetovnih popijevki. Ovdje valja spomenuti „Šest narodnih popijevki“ (1926.), „Petrovaradinsku suitu“ (1967.) koja predstavlja rukovet petrovaradinskih popijevki iz 18. stoljeća, harmonizacije Štefanovićevih popijevki te skladbi za ženski, muški, mješoviti zbor. Kada su mu još prilike dopuštale, Preprek je prepisivao razne skladbe domaćih i svjetskih skladatelja kako za svoje potrebe tako i za potrebe zborova koje je vodio ili solista i glazbenika s kojima je surađivao.

Zaključak

Na kraju, kada na neki način pokušavamo sumirati glazbeni rad i skladbe nastale tijekom cijeloga Preprekova života, možemo zaključiti da je svojim neumornim duhom iznjedrio djela umjetničke i trajne vrijednosti koje i danas bude znatiželju istraživača, izvođača i publike. Iza sebe ostavio je veliki broj skladbi na dva različita polja glazbenoga stvaralaštva: duhovne i svjetovne sa svim njihovim podskupinama. Uz sve poteškoće, cijeli život uz glazbu i s njom, davao je prinose u svojim tre-

nutnim mogućnostima ostavivši impozantan glazbeni opus. Uz sav svoj predani i tihi rad ostao je prilično nepoznat široj glazbenoj i kulturnoj javnosti. Tek su po koji napis ili sporadični tekstovi nastali od skladateljeve smrti i u naredna tri desetljeća da ukažu na njegov značaj. Posljednjih dvadeset godina puno je učinjeno na promoviranju svih segmenata stvaralačkog rada Stanislava Prepreka kako velikim publikacijama poput knjiga Đure Rajkovića *Stanislav Preprek – Život i djelo* te *Prognanik iz svijeta svijetlosti – Život i djelo Stanislava Prepreka* koju je priredio Ivan Balenović, tako manjim člancima u periodici. Na svima je nama da ime Stanislava Prepreka bude još više propagirano, izvođeno i proučavano dalje, jer je svojim tihim, povučenim življenjem dao veliki doprinos ne samo kulturi svoga hrvatskoga naroda, nego i cijele vojvođanske sredine i opće glazbene kulture.

Slika 10. Postumno tiskana knjiga o Stanislavu Prepeku.

Literatura

Rajković, Đuro. 2006. *Stanislav Preprek – Život i djelo*, Zagreb: Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika.

Balenović, Ivan (ur.) 2012. *Prognanik iz svijeta svjetlosti – Život i djelo Stanislava Prepreka*. Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Djurić, Hranislav. 1977. *Stanislav Preprek – Biografija*, Beograd: Udruženje kompozitora Srbije.

Kovačević, Krešimir (ur.). 1984. *Leksikon jugoslavenske muzike*, Zagreb.

Peričić, Vlastimir i Dušan Skovran, 1973. *Nauka o muzičkim oblicima*, Beograd: Umetnička akademija.

Matoš, Jerko (ur.). 1984. *Crkveni himni*, Zagreb.

Matoš, Jerko (ur.). 1985. *Četrnaest jednoglasnih misa*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost – Agape.

Summary

Musical Profile of Stanislav Preprek (1900–1982) on the 125th Anniversary of His Birth – An Overview of His Work

The paper presents the compositional profile of composer Stanislav Preprek on the 125th anniversary of his birth as one of the most significant musical creators among Croats in Vojvodina in the 20th century. Alongside biographical information, the composer's musical journey and the most important stages in his musical education and career as a composer, as well as his contributions to sacred and secular music, are discussed. The diverse musical material is divided into several sections and described, situated in the historical and cultural context in which it was created. Furthermore, the most significant musical editions from the composer's oeuvre are highlighted. The text presents the essential information about the composer and synthesizes previously published articles, books, and studies, supplemented with new data generated during the analysis of the material for this work.

Keywords: Stanislav Preprek, composer, church music, sacred music, secular music